

Προμηθέως πάθη... στις «διαδρομές τραγουδιού»

Ο «Προμηθέας Δεσμώτης» έργο υψηλής σύλληψης συμπυκνώνει για το ανθρώπινο γένος αξίες και μηνύματα διαχρονικής σημασίας. Το πάθος του κεντρικού ήρωα οφείλεται όχι στην ηθική ενοχή αλλά στην ηθική αθωότητά του. Ο ανυποχώρητος τιτάνας πάσχει δια «την

Της Χριστίνας Κόκκοτα
Παναγοπούλου *

λίαν φιλόττητα βροτών, γιατί πολύ αγάπησε τον άνθρωπο και τον προίκισε με δυνάμεις και δεξιότητες για να πορευτεί στη ζωή του ως δημιουργός πολιτισμού. Δικαιώς το πάθος του προβάλλεται με εκείνο του **Εσταυρωμένου** και ο προμηθεϊκός μύθος της αρπαγής της φωτιάς με τα όσα διαδραματίζονται στη Βίβλο σχετικά με τους Πρωτόπλαστους.

Η σύγκρουση του ανθρώπου με το θείο - του Προμηθέα με τον Δία για το θέμα της γνώσης δεν μένει χωρίς τίμημα κατά τον Αισχύλο καθώς η γνώση, πηγή δύναμης, ελευθερώνει, απομακρύνοντας από το θείο. Πολύ εύστοχα ο **Σπύρος Ευαγγελάτος** παρατηρεί ότι στον «Προμηθέα» υποβύσκει η τάση του ανθρώπου να προσπελάσει το Αγνωστο, να μάθει τι υπάρχει πέρα από τα όρια της γνώσης, ενυπάρχει δηλαδή η υπαρξιακή αναζήτηση και σηματοδοτείται η μετάβαση του ανθρώπου από τον μη ιστορικό στον ιστορικό βίο». Η μοίρα του Ανθρώπου είναι ιστορία πόνου και μόχθου, προσυποποιημένη στο πάθος του Προμηθέα και της Ιώς, θημάτων της τυφλής εξουσίας του Δία. Από αυτή την κατάσταση ο άνθρωπος υπήρξε προφητικός για την μελλοντική μοίρα της ανθρωπότητας.

Πέρα όμως από το πλούσιο φιλοσοφικό του εκτόπισμα, ο προμηθεϊκός μύθος φορτίζεται και με ποικίλες πολιτικές διαστάσεις. Η αμελική αναμέτρηση του ήρωα με την εξουσία, τα τραπιά της νεόκοπης τυραννίας, η διαλεκτική σχέση της γνώσης και της εξουσίας, η εμπνευσμένη άποψη του ποιητή για την μοίρα των επαναστάσεων, που αναπόφευκτα εκφυλίζονται σε τυραννίες, η αμφισβήτηση και η κρίση της εξουσίας, η μοναξιά του επαναστάτη είναι μερικές από τις παραμέτρους που απορρέουν από το Αισχυλικό κείμενο.

Ο Προμηθέας Δεσμώτης εξάλλου χωρεί μέσα από ζεύγη αντιθέσεων όπως χωρεί και η μοίρα του ανθρώπινου γένους. Στην εξωτερική στατικότητα και την απόλυτη κατήλωση του ήρωα ο Αισχύλος αντιτάσσει την τεράστια εσωτερική του ενέργεια. Την ανένα επανάσταση του Προμηθέα εξισορροπεί με την αμετακίνητη και άτεγκτα οργανωμένη εξουσία του Δία, την ακανθία του ήρωα με την πολύπαθη περιπλάνηση της οιστροπληγικής Ιώς, την απουσία κίνησης με την ακουστική κίνηση που χαρίζει στο έργο η ζωηρή περιγραφή των περιπετειών της πολυπλόκαμτης παρθένας.

Με ένα τέτοιο γιγάντιο σε σύλληψη και τίτάνιο σε πνοή έργο αναμετρήθηκε για πρώτη φορά ο γνωστός για τους πειραματισμούς και τους εκρηκτικισμούς του σκηνοθέτης **Θόδωρος Τερζόπουλος** και της Θεατρικής Ομάδας «Αττίς». Η παράσταση που έστησε δεν μας ξένισε. Ήταν αναμενόμενη. Μια ακόμα ρήξη με τον κλασικό τρόπο απόδοσης του αρχαίου δράματος. Και εδώ ακροβάτησε και πειραματίστηκε όπως παλαιότερα και στους «Πέρσες», εξωθώντας την πρωτοποριακή του τάση μερικές φορές ως τα άκρα. Στα θετικά πρέπει να προσμετρηθεί ότι αυτή τη φορά ο σκηνοθέτης δεν υποβόησε και δεν υπέταξε τον κυρίαρχο λόγο στη γλώσσα του σώματος. Λόγος και σώμα, ως εκφραστικά μέσα, συνέπλευ-

σαν όχι πάντοτε με τη μεγαλύτερη δυνατή ευστοχία.

Η διαρκώς πειραματιζόμενη όμως και συνεχώς αναζητούσα σκηνοθετική του γραμμή δεν επέτρεψε να αποδοθεί το ήθος των ηρώων, που αναδείχθηκε στρεβλό, σχεδόν αλλοιωμένο με εξαίρεση εκείνο της Ιώς.

Έτσι ο Προμηθέας του **Τάσου Δήμα** δεν είχε το μεγαλείο, την ανυπόχωρητη υπερηφάνεια και την άκαμπτη σταθερότητα του αγέρωχου ήρωα. Το θεϊκό ήθος του τιτάνα απέκτησε παραδόξως γήινες διαστάσεις. Με ένδηλο νευρωτισμό και περιωπή ανταρσία ιδίως στην εξιστόρηση των προσφορών προς το ανθρώπινο γένος αλλά και με λόγο επίπεδο και ισοπεδωμένο, χωρίς το απαιτητό κρεσέντο, που θα αναδείκνυε ζήλια-κωτά την εσωτερική πνοή και κίνηση της φλογερής και επαναστατημένης ψυχής του Προμηθέα, σκιαγράφησε τον ρόλο ο **Τ. Δήμας**.

Στο διπλό ρόλο του **Κράτους-Ωκεανού** ο **Ιερώνυμος Καλετσάνος** εντύπησε περισσότερο ως **Κράτος** παρά ως **Ωκεανός**. Ως εκτελεστικό όργανο και κατασταλτικός μηχανισμός της αδιάλλατης εξουσίας του Δία είχε την συγκαταμένη τυπικότητα και την παγερότητα, που απαιτούσε ο ρόλος του, αφυδατωμένος από το παρρησιακό συναίσθημα. Μας έδωσε όμως μια εντελώς στρεβλή εικόνα του Ωκεανού. Ο καλόβολος και απλοϊκός **Ωκεανός**, που προσέρχεται στον αγέρωχο τιτάνα με συμβιβαστική

διάθεση αφιενώθηκε. Στην αφέλεια του ήθους του και την απόλυτη απίτητη ιδιοσυγκρασία του, παρά την θεϊκή του οντότητα, ο **Ι. Καλετσάνος** αντέταξε εσφαλμένα μια παγερή και αδικαιολόγητη ουδετερότητα.

Διπλό ρόλο επωμίσθηκε και ο **Λάζαρος Ανδριώτης**. Ατύχησε όμως και ως **Ηφαιστος** και ως **Ερμής**. Ποιθενά στην υποκριτική του δεν ανέβλεψε η σεμνότητα του θεϊκού ήθους, ούτε για μια στιγμή δεν ανέδειξε τον **Ηφαιστο**, που περπατάει ανάμεσα στη συγκατακτική αλλά ανόητη συμπεριφορά του για τον Προμηθέα και στην εκτέλεση του άχαρου ρόλου του. Όσο για τον **Ερμή** που έπλασε, δεν είχε τίποτε από την ψυχρή μορφή του βολεμένου και συμβιβασμένου με τη νέα τάξη πραγμάτων Θεού, τίποτε από την ειρωνεία και την μεγαλοστομία του φορέα της νέας εξουσίας, τίποτε από την δουλική, σχεδόν υπαλληλική νοοτροπία του.

Ανύπαρκτος ο χορός των **Ωκεανίδων**, ο ομαδικός του χαρακτήρας συρρικνώθηκε και συμπυκνώθηκε στη μορφή μιας από τις θιγατέρες του Ωκεανού. Στερομένος από τα συνωδά στοιχεία του, το μέλος και την όρχηση απώλεσε την μουσικότητα και την ποιητικότητά του και αποδόθηκε με περιωπή ακαμψία και σκληρότητα από την **Σοφία Μιχοπούλου**, ένας χορός που στο Αισχυλικό κείμενο αναδίδει έντονη τριγυρία και ουσιαστικότητα με ζωηρά στοιχεία του ήθους του την ώρα της **παράστασης και παρήγοριάς** στο πάθος του κεντρικού ήρωα.

Μοναδική έκλαμψη της παράστασης η **Αννέζα Παπαδοπούλου** στο ρόλο της βαθιά ανθρώπινης και πολύπαθης Ιώς. Απέδωσε τον ρόλο της αλλοπαρμένης και οιστηγμένης παρθένας βιωματικά και αισθαντικά. Αν εξαίρεσει κάποιες μερικές κινησιολογικές ακρότητες, η **Ιώ της Αννέζας Παπαδοπούλου** σπάρταξε με αξιοπρέπεια και απέδωσε τον παραδαιμόνη της ηρωίδας, που βιώνει την τιμωρό διάθεση του Δία-αντίθετα με τον καθηλωμένο Προμηθέα- μέσα από την αιώνια περιπλάνηση. Εκλείψε την παράσταση βιώνοντας τον ρόλο ως τα εσωψυχικά της - έτσι κι αν ήταν μόνη...

Το αφαιρετικό σκηνικό του **Γιώργου Πάτσα** και η χρωματική ομοιομορφία των κοστούμιών του - με μοναδική αντίστιξη εκείνο του Προμηθέα- υπηρέτησαν πιστά την σκηνοθετική γραμμή και ανέδειξαν την «ισοπεδοποιητική» της διάθεση απέναντι στο ήθος των ηρώων. Η μετάφραση του **Πάνου Μουλά**, παραδεκτή σε γενικές γραμμές διολύθησε σε ορισμένα σημεία προς την απλοϊκότητα και αποκτούσε στοχαστικό πεδωτικό χαρακτήρα.

Γενικά στον «Προμηθέα Δεσμώτη» του εκρηκτικιστή **Θόδωρου Τερζόπουλου** η απουσία διαχωριστικής γραμμής στο φύλο και στο ήθος των ηρώων, η συρρίκνωση του χορού, που φθάνει ως την ανηπαξία φτώχυναν σημαντικά και ισοπέδωσαν αδόκιμα το κορυφαίο έργο του Αισχύλου. Οι πειραματισμοί πάνω σε νέες θεατρικές φόρμες δεν είναι a priori απορριπτέοι, αρκεί να είναι μετρημένοι και εύστοχοι.

* **Η Χριστίνα Κόκκοτα - Παναγοπούλου είναι φιλόλογος του Πειραματικού Γυμνασίου.**